

Stručni rad

STRIP KAO NASTAVNO GRADIVO

Vesna Penec, prof. slovenskoga jezika

Osnovna škola Gorica Velenje

Sažetak

Pravilnik o školskom kalendaru u članku 6. (Uradni list RS, br. 36/19 od 7. 6. 2019.) određuje da posljednji dan nastave prije Dana samostalnosti i jedinstva, Dana državnosti i prije slovenskoga kulturnog praznika škola organizira proslavu. OŠ Gorica obilježila je slovenski kulturni praznik projektnim danom, čija je svrha bila da se učenicima u tematsko raznolikim radionicama pomoću stripova predstavi izabrana tema i istovremeno podigne svijest o značenju čitanja i važnosti dobre čitalačke pismenosti. Učenici su čitali stripove domaćih i stranih autora, kroz strip upoznavali problematiku okoliša, lokalnu povijesnu baštinu, kroz priče u obliku stripa prepoznavali različite oblike međuvršnjačkog nasilja i tražili rješenja, stvarali e-strip u kojem su predstavili školska pravila, motive narodne pjesme reproducirali u slici i riječi te naposljetku u stripu progovorili o bontonu na internetu, u prirodi i međusobnim odnosima.

Ključne riječi: strip, čitalačka pismenost, kulturni dan, međupredmetno povezivanje

1. Suvremeni nastavni proces

Današnji nastavni proces mijenja se vrlo brzo, također je kompleksniji, od svih sudionika u odgojno-obrazovnom sustavu zahtijeva velik stupanj prilagodljivosti, samoinicijativnosti i prvenstveno je pri pedagoškom kadru sve više stalnog produblivanja i usavršavanja i na vlastitom stručnom području. Suvremena tehnologija i nova didaktičko-metodička saznanja omogućuju raznovrsne oblike nastave, a istovremeno obvezuju učitelja da izvedbu svake pojedinačne nastavne jedinice planira u skladu s kognitivnim sposobnostima učenika i stilovima učenja pojedinca, uvažavajući pri tome temeljni dokument, odnosno nastavni plan za pojedinačno područje s odgojno-obrazovnim ciljevima i sadržajima. Suvremena nastava na taj je način individualizirana i diferencirana, drukčiji je i odnos između učitelja i učenika jer je tradicionalan lik učitelja koji uz katedru predaje i objašnjava nastavni sadržaj zamijenio učitelj koji priprema i usmjerava nastavni proces. U središtu više nije poučavanje, nego učenje i učenici, koji preuzimaju aktivniju ulogu pri stvaranju nastavnog procesa.

Nekada su učenici za svoj rad trebali papir i tintu, a učitelj ploču, kedu i knjigu, a danas se izbor nastavnih pomagala, bilo obaveznih bilo onih koji su samo poželjni, povećao. Klasični udžbenik i radnu bilježnicu počela su dopunjavati i raznovrsna e-gradiva, od interaktivnih internetskih inačica izdavačkih kuća, dodatnih zbirki zadaća, provjeravanja i ocjenjivanja znanja, audio- i videosnimki, internetskih učionica do virtualnih okolina za učenje.

No raznolikost didaktičkih gradiva i pomagala nije ključna i ne jamči učenikovo znanje i uspješno usvojene standarde znanja ako učenici nisu motivirani za samostalno učenje, ako ne osmisle usvojeno znanje i vještine, ne žele napredak i ne zadaju si nove, zahtjevnije ciljeve.

Osnovni je cilj svake škole da učenike motivira, da šire potrebe, mijenjaju svijest, poboljšavaju i bogate svoje ponašanje. /.../ Samo motivirani učenici mogu biti uspješni učenici [2].

Pedagoški djelatnici pri planiranju i izvođenju nastave upotrebljavaju različite didaktičke metode i oblike. Nastavne metode su promišljeni i unaprijed planirani načini djelovanja učitelja i učenika pomoću kojih se dostižu odgojno-obrazovni ciljevi. Metodičkim pristupom učitelji utječu na postupanje učenika tako da uporabom različitih metoda lakše prihvaćaju i usvajaju nastavni sadržaj te razvijaju vlastite postupke učenja. Riječ je o različitim individualnim i grupnim aktivnostima subjekata koje učitelji planiraju u skladu s odgojno-obrazovnim ciljevima. Na izbor i raznolikost metodičkog pristupa snažno utječu metodičke kompetencije učitelja, dakle njihove sposobnosti samostalne i odgovarajuće organizacije didaktičke situacije, u kojoj će svi učenici uspješno raditi i dostizati postavljene ciljeve [6].

2. Utjecaj učitelja na podizanje čitalačke pismenosti

Trud za podizanje čitalačke pismenosti i čitalačke kulture već se niz godina ne odnosi samo na učitelje jezika i na sate materinskog te stranog jezika. Škole se također svojim svakogodišnjim prioritetnim zadaćama i izborom dana aktivnosti trude pomoću planiranih aktivnosti, koje obuhvaćaju različite oblike motiviranja za čitanje, približiti interesima i željama mladih čitatelja i zaustaviti trend opadanja čitalačke kulture.

Aktivnost S knjigom u svijet djeluje u okviru projekta Čitalačka značka, koju su osnovali pisac Leopold Suhodolčan i prof. Stanko Kotnik. Čitalačka značka potiče dobrovoljno čitanje u slobodno vrijeme. Cijelo vrijeme razvija se kao nadopuna nastavi slovenskoga jezika i književnosti te aktivnostima (školske) knjižnice, a istovremeno kao izvanškolska/interesna aktivnost može biti slobodnija, bliža djeci i mladima te tako uspješnija pri oblikovanju čitatelja za cijeli život. (<https://www.bralnaznacka.si/sl/o-nas/predstavitev/>)

Iako je u taj pokret uključeno oko 70 % osnovnoškolaca koji u svakoj školskoj godini pročitaju i zatim mentoru u razgovoru na različite načine (prepričavanje, vođeni razgovor, ilustracija) dokažu da su pročitali četiri knjige, mentori (učitelji, odgojitelji i knjižničari) primjećuju da broj čitatelja opada. Raste i broj učenika koji ne pročitaju ni obavezne knjige za lektiru. Sve manje učenika čita, slobodno vrijeme ne provode u društvu knjiga, a na čitanje ih često natjeraju roditelji u želji da ispune obećanje učiteljici koja primjećuje da njihovo dijete loše čita, nespretno se izražava i ima teškoće u razumijevanju teksta.

Čitalačka pismenost ne podrazumijeva se sama po sebi, nego je razvijamo planski. U Nacionalnoj strategiji za razvoj čitalačke pismenosti za razdoblje 2019. – 2030. određena je kao mogućnost pojedinca koja se stalno razvija u različitim okolnostima i na različitim područjima te prožima sve ljudske aktivnosti. Ključna je za razumijevanje, kritičko vrednovanje i uporabu pisanih informacija. Ta mogućnost uključuje razvijene čitalačke vještine, razumijevanje pročitano i čitalačku kulturu. Zato je temelj svih drugih pismenosti (npr. matematičke, prirodoslovne ili digitalne) i ključna za razvijanje pojedinčevih sposobnosti i njegovo uspješno sudjelovanje u društvu.

Nastavni plan za slovenski jezik predmet određuje kao temeljni općeobrazovni predmet u osnovnoj školi jer se učenici pri njemu osposobljavaju za djelotvorno govorno i pismeno sporazumijevanje na slovenskome jeziku. Tako se ciljevi predmeta ostvaruju pomoću jezične i književne nastave u okviru svih aktivnosti sporazumijevanja: razgovaranja, dopisivanja, slušanja, čitanja, govorenja i pisanja (UN, 2018: str. 6). U svim odgojno-obrazovnim razdobljima predmet se ciljevima, sadržajem i aktivnostima tijesno povezuje s drugim predmetima i kod njih kao nastavni jezik osim stjecanja stvarnoga znanja bitno pridonosi k razvijanju sposobnosti sporazumijevanja. (UN, 2018: 6). Tijekom razvijanja sposobnosti sporazumijevanja, razumijevanja, doživljavanja i vrednovanja te stvaranja tekstova u slovenskome književnom jeziku, učenici se susreću s raznolikim tekstovima, iz kojih stječu stvarno znanje, a njega upotrebljavaju u svakodnevnom životu.

Dobrog čitatelja odgojimo postupno, stoga je prilikom planiranja aktivnosti trebalo razmisliti o tome kako približiti knjigu, a da se ne stvori još veći otpor. Učiteljevi pristupi pri uspostavljanju interakcije između učenika i literature mogu značajno utjecati na smanjenje razlika u pismenosti između spolova. Raznolikim odabirom stilova učenja i možda još neupotrijebljenih strategija čitanja jača motivaciju za čitanje i stvara pozitivan odnos prema čitanju. Preporuča se potražiti literaturu kojom će privući i skupinu učenika koja manje čita, prije svega dječake, koji često prestanu čitati jer u pročitanoj ne nalaze vezu sa stvarnim životom, teško se identificiraju s književnim likovima, koji su često dijametralna suprotnost njihovim uzorima. Teme koje ih privuku mogu na prvi pogled biti društveno neprihvatljive (kao što su buntovništvo, nasilje...), a često se iza takvih tema krije i humor, koji je ono što razlikuje čitanje dječaka i djevojčica jer dječacima daje osjećaj neovisnosti i otpora autoritetu [2].

3. Strip – za čitalački užitek i kao nastavno gradivo

Ne-čitanje nikada ne vodi k čitanju. Brojna djeca, ona koja teško čitaju, ona koja ne vole čitati, spretni čitatelji, napredni čitatelji, ispodprosječni čitatelji, djeca svih vrsta – kad čitaju stripove, zaljube se u čitanje. Nakon određenog vremena ta se ljubav širi i na druge tipove književnosti i stvori čitatelja koji će cijeli život čitati za užitek [2].

Strip je priča koja je predstavljena nizom slika i tekstom koji je obično u oblačićima (SSKJ, 2000) ili prema Willu Eisneru, uspješnom i nadasve utjecajnom američkom autoru stripova, strip je redoslijed sličica i riječi koje su posložene na takav način da mogu pripovijedati priču, odnosno dramatizirati ideju (<http://www.pojmovnik.si/koncept/strip/>). Učenici se s njim susreću već u 1. trijadi na nastavi slovenskoga jezika, kad uz razvijanje mogućnosti doživljavanja, razumijevanja i vrednovanja književnih tekstova stječu i književnopovijesno znanje. Sposobnost prihvaćanja i stvaranja proznih tekstova razvijaju tako da preoblikuju kraće književno djelo u strip i obrnuto, a nastavni plan navodi strip kao kombinaciju crteža i zapisa kojim postupno izražavaju motivaciju za postupke književnih likova. Učenici tako prepoznaju i karakteristike stripa.

Nastavni plan za engleski jezik navodi strip kao primjer aktivnosti za razvijanje sposobnosti čitanja, npr. povezivanje slika s izjavama govornika. Prilikom zapisivanja riječi, kad učenici upoznaju i postaju svjesni pisanog oblika engleskoga jezika, prepisuju kratki tekst prema uzorku (npr. pisanje čestitki, stripa).

Učenici i na predmetu njemačkoga jezika kao stranoga jezika stvaraju strip, koji nastavni plan određuje kao aktivnost za poticanje pismenog razvoja. Na likovnoj umjetnosti već u 4. razredu upoznaju pojam stripa, naprave ga i obraćaju pozornost na vezu između pisma i crteža.

Prilikom planiranja prioriteta i dana aktivnosti u Osnovnoj školi Gorica prepoznali smo nužnost podizanja svijesti o značenju čitanja. Jezični aktiv pripremio je program izvedbe kulturnog dana u kojem bi učenici u okviru cjelokupnog projektnog dana obilježili Prešernov dan, tj. slovenski kulturni praznik, koji je u RS ujedno i državni

praznik, te odredili središnju temu, pri čemu bi slijedili ciljeve prioritete zadatke kojom bi poboljšali čitalačku kulturu u školi.

Središnja tema međupredmetno planiranih aktivnosti bio je strip. Razrednici su učenike, uvažavajući pri tome njihove interese, podijelili u osam radionica, u okviru kojih su kroz pojedinačne aktivnosti osmislili čitalački proces, suočili se s pozitivnim čitalačkim iskustvom, a ako bi ono bilo zabavno, sigurno bi ga htjeli ponoviti.

Prije početka radionica svi učenici pogledali su predstavu koju su pod mentorstvom naših učitelja pripremili učenici i kojom smo obilježili državni praznik. Slovenski kulturni praznik, koji je nazvan po najvećem slovenskom pjesniku, također je prilika da učenici razviju svijest o državnoj pripadnosti i narodnom identitetu, o povijesti Slovenije i njezinoj kulturi te o značenju općih kulturnih i civilizacijskih vrednota. Bez sumnje je kulturni praznik prilika da učenike podsjetimo da je čitalačka pismenost temelj razvoja, da je važno da prepoznaju čitanje kao vrednotu – za vlastiti osobni razvoj i konačno kao temeljno sredstvo pri stjecanju novoga znanja.

Mentori svih radionica u uvodu su progovorili o karakteristikama stripa. Učenici su pogledali nekoliko stripova koje su izabrali učitelji. Slijedio je razgovor, u kojem su učenici izražavali svoja mišljenja o tome sviđaju li im se stripovi, znaju li nekog autora stripova ili zbirku, pokušavali su otkriti kome su stripovi namijenjeni. Upoznali su i nekoliko slovenskih autora stripova, a u nastavku su mentori pripremili aktivnosti koje su se odnosile na temu radionice.

Da čitanje može biti i zabavno, učenici su otkrili u radionici gdje su čitali stripove domaćih i stranih autora, čak i one koje su slovenski književnici u izvornom obliku zapisali kao pripovijetke, romane itd.

Učiteljice stranoga jezika čitale su s učenicima engleske i njemačke stripove, a zatim su napravili vlastiti strip. Mogli su birati već pripremljen slikovni predložak, na koji su dodavali tekst. Pri biranju riječi upotrebljavali su i jezične priručnike, tj. internetske rječnike, programe za prevođenje.

Strip možemo upotrijebiti i za učenje te poučavanje. Tim nastavnim sredstvom učenici upoznaju kompleksnije sadržaje uz vizualni prikaz. Radionica s naslovom Prošlost u kvizu odvela ih je u različite povijesne događaje. Učenici su prenijeli u strip povijesna razdoblja, npr. od prapovijesti, starog i srednjega vijeka do novog vijeka. Nastali su stripovi o životu u srednjevjekovnom dvorcu, koji su učenici u svojem mjestu više puta posjetili, o različitim izumima i pronalascima i slično. U drugom dijelu radionice učenici su pogledali ilustriran Ustav RS, a zatim i sami probali u stripu ilustrirati školska pravila.

U radionici S glavom u prirodi učenici su pogledali nekoliko poučnih filmova na temu ekologije, a značenje odgovornog odnosa prema prirodi i problematiku zagađivanja uprizzorili su u kratkim stripovima.

Bonton u prirodi, u obitelji, među vršnjacima i na internetu bile su središnje teme radionica u kojima su učenici upoznali skijaška pravila i junake iz stripova jednog od najvećih slovenskih autora stripova Mikija Mustra. Napravili su i strip o primjerice pravilima nekog drugog sporta.

Jedna od radionica ponudila je učenicima razgovor o pravilima, problemima i zamkama adolescencije. Te teme, koje su za adolescente često neugodne, mentorica je približila učenicima stripovima iz zbirke Takav je život, autorice Dominique de Saint Mars i ilustratora Sergeja Blocha, u kojoj se glavni junaci suočavaju s brojnim svakodnevnim neugodnim situacijama.

O međuvršnjačkom nasilju, zastrašivanju i sigurnoj uporabi interneta učenici su napravili strip nakon što su pogledali internetsku stranicu safe.si, koja već od 2005. godine djeluje kao nacionalna točka za upoznavanje djece i tinejdžera sa sigurnom i odgovornom uporabom interneta i mobilnih uređaja.

Narodna tradicija u svoj svojoj raznolikoj i bogatoj baštini nudi mnogo mogućnosti međupredmetnog povezivanja. Karakteristike narodne pjesme učenici upoznaju na nastavi slovenskoga jezika, a pomoću različitih glazbenih interpretacija i na satovima glazbenog odgoja. Od čitanja, pjevanja, a zatim i do crtanja stripa na temu narodne pjesme Graščakov vrtnar (Dvorski vrtlar) vodile su ih planirane aktivnosti na glazbenoj i likovnoj radionici.

Učenici koji su vješti u uporabi računala u radionici nazvanoj E-strip stvarali su vlastite stripove na predlagane teme, kao što su bile svađa u razredu, razbijen prozor, školska pravila.

4. Evaluacija kulturnoga dana planiranog kroz strip

Pri planiranju kulturnog dana, kojim je obilježen slovenski kulturni praznik, jezični aktiv usredotočio se prije svega na podizanje svijesti o značenju čitanja i preko toga na poboljšanje čitalačke pismenosti među učenicima, koja znači jednu od temeljnih vještina svakog pojedinca da može uspješno djelovati u današnjem društvu. Mnoga istraživanja pokazuju da zanimanje za čitanje s povećanjem dobi učenika pada, a primjetne su i razlike između dječaka i djevojčica. Uključivanjem stripa kao ishodišta za sve radionice učenicima bi se čitanje približilo kao ugodna, zabavna i na kraju krajeva, poučna aktivnost. Istraživanjem povijesti stripa i njegovih autora, čitanjem stripova i vlastitim stvaranjem učenici bi povećali motivaciju za čitanje, što je bila svrha međupredmetno osmišljenih radionica. Put do spretnog čitatelja, koji poseže i za klasičnom literaturom i sposoban je izraziti kritičko stajalište prema njoj, počinje slikovnicama kod najmlađih, a nastavlja se kraćim pričama i stripovima. Potonji je uz jednostavan leksik i izrazito vizualni prikaz također upotrebljiv kao nastavno sredstvo za posredovanje kompleksnijih nastavnih sadržaja. Uključivanje stripa u nastavu ili druge školske aktivnosti omogućuje razvoj učenikove kreativnosti pri prepoznavanju prenošenja poruke iz slika i riječi koje su povezane te najzad pri stvaranju vlastite priče, kroz koju također izrazi svoj pogled na izabranu situaciju, ponudi eventualna rješenja i kritičan je.

Učenici su u okviru dana aktivnosti zadan projektni rad, koji se tematski nadovezivao na pojedinačno predmetno područje, doživljavali opušteno, a učenje i čitanje prihvaćali

su kao ugodna iskustva. Sve navedeno može se razabrati iz povratnih informacija učenika o tijeku pojedinačne radionice i njihovih djela, koja su kasnije bila objavljena u školskom časopisu i na internetskoj stranici škole.

Izvedba kulturnog dana sa stripom kao zajedničkim ishodištem potvrdila je odabir stripa kao djelotvorno nastavno gradivo pri poticanju čitanja jer je primijećeno povećano zanimanje za posuđivanje stripova u školskoj knjižnici, a i više učenika uključilo se i u interesnu aktivnost čitalačka značka.

5. Popis literature

- [1.] Nastavni plan za slovenski jezik. Preuzeto 4. 2. 2021. s internetske stranice https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf.
- [2.] Kerneža, M. (2016). Strip kot literarnodidaktična metoda za premostitev razlik med spoloma v bralni pismenosti na razredni stopnji šolanja (doktorska disertacija). Maribor: [Kerneža, M.]. Preuzeto 5. 1. 2021. s internetske stranice <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=57191&lang=slv>.
- [3.] Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2000). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- [4.] Strip. Pojmovnik slovenske umetnosti 1945–2005. Preuzeto 4. 2. 2021. s internetske stranice <http://www.pojmovnik.si/koncept/strip/>.
- [5.] Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030. Preuzeto 15. 1. 2021. s internetske stranice <https://www.gov.si/novice/2020-01-15-nacionalna-strategija-za-razvoj-bralne-pismenosti-za-obdobje-2019-2030/>.
- [6.] Farič, V. (2016). Didaktično-metodične značilnosti pouka slovenščine (diplomski rad). Maribor: [V. Farič]. Preuzeto 5. 1. 2021. s internetske stranice <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=59344&lang=slv>.
- [7.] Bralna značka. Preuzeto 5. 1. 2021. s internetske stranice <https://www.bralnaznacka.si/sl/o-nas/predstavitev>.